

Hvaler kommune - Brottet på Spjærøy - Maskinhus og smie - Gbnr 42/280 - Antikvarisk vurdering av avdeling Kulturarv vedrørende bygninger og det gamle steinbruddsmiljøet ved Brottet

Vi viser til befaringsrapport på stedet med Hvaler Kulturvernforening 29.1.2019.

Steinhoggerindustriområdet Dypedal på Spjærøy på Hvaler.

Det har vært steinhoggerindustri i området rundt Dypedal fra slutten av 1800-tallet og frem til begynnelsen av 1980-tallet. Man begynte å hente ut granitt i dette området allerede i 1873, og brottet var i drift i over 100 år. Dypedal Stenhuggeri var det første firmaet som startet drift her i 1893. Det var et lokalt aksjeselskap som produserte kantsten, gatesten og finsten. I 1906 ble brottene på Dypedal kjøpt opp av Fredrikstad Stenhuggeri, og det ble fra da av i hovedsak produsert kantsten her. Brottene ved Nordgårdsbrygga var de siste hvor det var produksjon på Hvaler. De siste stenene ble hogget i 1980.

Når man kommer til stedet, virker det slik at det bare er arbeidene som har gått hjem. Vi ser steinbruddet med kraner, skinnegang med tralle som leder vei mot utskipingskaia. Det er et meget komplekst og spennende miljø som inneholder en god del elementer som ikke er aldeles åpenbare for besøkeren. Det er derfor av stor vikt at dette blir godt bevart, og da ikke minst av Hvaler Kulturvernforening som formidlere.

De bygninger som er i behov av restaurering i denne omgang er Nordgårdssmia og maskinhuset.

Maskinhus fra 1946 som er godt bevart med diverse maskinutstyr.

Bygd for kompressor til trykkluftbor og annet maskinutstyr, knyttet til den gamle steinhoggerdriften. I denne omgang handler det om å restaurere tak og vegger for å gå videre med å få i gang noen av de gamle maskinene i et senere prosjekt.

Nordgårdssmia fra slutten av 1800-tallet, er godt bevart med spisebrakke og gjenværende brukerstyr fra steinhoggerperioden. Smien har tidligere stått på andre steder i området, men ble flyttet til Dypedal i etterkant av 2.verdenskrig.

Både smia og spisebrakka er i bruk.

Deler av bygningselementene på både smia og maskinhus er gjenbruksmaterialer. Vi finner eldre vinduer med håndsmidde beslag fra cirka 1850. Takstein fra senere del av 1800-tallet. Man har med andre ord tatt hva man har hatt.

Midt i brottet ligger Brottet, som er en kulturarena oppført av stein med formen av et amfiteater med plass for blant annet teater og konserter. Det er godt oppført og ikke altfor tydelig i miljøet, med andre ord smelter det godt inn. Amfiteatret ble ferdig i 2005 og ble komplettert i 2010 av Amfigrotta, et flerbruksrom i tilknytting til Brottet. Alt dette ble oppført på dugnad av Hvaler Kulturvernforening.

Restaureringsarbeidet av både smia og maskinhus er tenkt å gjennomføres på dugnad av Hvaler Kulturvernforening. Vi på avdeling Kulturarv har meget god erfaring av dugnadsgjengen fra tidligere prosjekt fra Brekke gamle skole, som nå er avsluttet og leies ut som Kystledhytte.

Fylkeskonservatoren gjør den vurdering at både maskinhus og smie ved Brottet er av høyest verneverdi både som enkeltobjekt og som del av kulturmiljø. De er meget viktige elementer for forståelsen av det tidligere steinhoggermiljøet på Dypedal.

Det er søkt og bevilget fylkeskommunale bygningsvernsmidler for restaurering av tak og fasade på både smie og maskinhus, men vi har begrenset med midler og mange som søker.

Avdeling Kulturarv ved Viken fylkeskommune vil derfor sterkt anbefale det å gi midler til dette restaureringsprosjektet.

Vennlig hilsen

Stefan Ädel

Antikvar

Dir. tel. 69 11 75 41